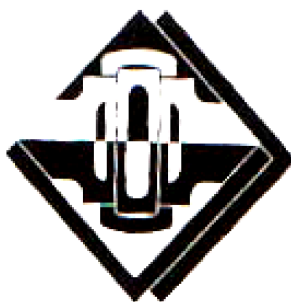

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شیخ بهایی
دانشکده مدیریت

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت جهانگردی - برنامه ریزی توسعه جهانگردی

تأثیر بحران مالی سال ۲۰۰۸ بر صنعت گردشگری در کشورهای منتخب

پژوهشگر:

مریم مشهدی

استاد راهنما:

دکتر احمد گوگردچیان

استاد مشاور:

دکتر حسن کارنامه حقیقی

بهمن ماه ۱۳۹۲

بسمه تعالی

دانشگاه شیخ بهایی
دانشکده مدیریت

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت جهانگردی - برنامه ریزی توسعه جهانگردی
خانم مریم مشهدی

تحت عنوان

تأثیر بحران مالی سال ۲۰۰۸ بر صنعت گردشگری در کشورهای منتخب

در تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۶ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه به تصویب نهایی رسید.

امضا	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر احمد گوگردچیان	۱- استاد راهنمای پایان نامه
امضا	با مرتبه‌ی علمی استادیار	دکتر حسن کارنامه حقیقی	۲- استاد مشاور پایان نامه
امضا	با مرتبه‌ی علمی مربی	آقای محمد زاهدی	۳- استاد داور داخل گروه
امضا	با مرتبه‌ی علمی استاد	دکتر مصطفی عمادزاده	۴- استاد داور خارج گروه
امضا	با مرتبه علمی دانشیار	دکتر سید محمد حسن فیض	۵- مدیر تحصیلات تکمیلی

سپاس و ستایش از آن پروردگار جهانیان است. حمد و ثنای خدای را که عشق به علم و پژوهش را در وجودمان قرار داد و بدان طراوت بخشید، تا بتوانیم به دیگر انسان‌ها نیز طراوت و شادی بخشیم. خدایی که هرگز نتوانستم، نمی‌توانم و نخواهم توانست شکر الطاف و نعماتش را به جای آورم.

از اساتید بزرگوار و افرادی که به نحوی در به انجام رسیدن این مجموعه، حقیر را یاری داده‌اند، سپاسگزارم. از اساتید ارجمند جناب آقای دکتر احمد گوگرچیان و دکتر حسن کارنامه حقیقی، بابت راهنمایی‌ها و تذکرات سودمند و دقیقشان برای حل مشکلات در طول زمان پژوهش کمال امتنان را دارم. از استادان گرانمایه دانشکده مدیریت دانشگاه شیخ بهایی، بالاخص از اساتید دوره کارشناسی ارشد که در این مقطع از محضر پر بارشان استفاده نموده‌ام، کمال تشکر را داشته و توفیق همه را از خداوند متعال خواهانم.

پروردگارا

نه می توانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شد، سیاه کنم و نه برای دست های پینه بسته شان که ثمره ی تلاش برای افتخار من است، مرهمی دارم. پس توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم و ثنیه های عمرم را در عصای دست بودنشان بگذرانم.

تقدیم به پدرم

که امروز را با شاخه گلی سرخ و دستانی لرزان به دیدارش رفتم، این اشک های من از سردلتنگی است، دلتنگی برای بوسه زدن بر دست های مهربانست. کاش بودی...
امروز دلم آتش گرفت و دوباره جای خالیت را حس کردم می دانم جای تو خوب است و فرشته های آسمان امروز را برایت جشن می گیرند. کاش فقط امروز نگاهت را داشتم.

و تو ای مادر

ای شوق زیبای نفس کشیدن، ای روح مهربان هستی ام، تو رنگ شادی هایم شدی و لحظه ها را با تمام وجود از من دور کردی و عمری خستگی ها را به جان خریدی تا اکنون توانستی طعم خوش پیروزی را به من بچشانی.

و تقدیم به برادرم

که همواره در طول تحصیل متحمل زحماتم بود و تکیه گاه من در مواجهه با مشکلات، و وجودش مایه دلگرمی من می باشد.

چکیده

علیرغم اینکه گردشگری با یک رشد مثبت مداوم در جهان روبرو است و پیشرفت اقتصادی مثبتی در بسیاری از کشورهای مرتبط با گردشگری دیده شده است، این پیشرفت با برخی از وقایع منفی مختل شده است. در میان همه‌ی این وقایع، بحران مالی شروع شده در سال ۲۰۰۸ بیشترین اثرات منفی را در بر داشته که بر تمام مناطق و جنبه‌های گردشگری اثر گذاشته است.

این پژوهش به بررسی تأثیر بحران مالی ۲۰۰۸ بر صنعت گردشگری در نُه کشور پیشگام در صنعت گردشگری در حوزه‌ی اروپا می‌پردازد. در واقع، هدف اصلی این پژوهش به دنبال بررسی کاهش یا افزایش تعداد ورودی و درآمد گردشگری بین‌المللی در کشورهای مورد مطالعه می‌باشد. بدین منظور، از مدل اسمرال (۲۰۱۰) به عنوان مدل پایه و برای برآورد آن از روش اقتصادسنجی و داده‌های تابلویی استفاده شد. همچنین برای تخمین این مدل‌ها از نرم-افزار Eviews و Stata بهره گرفته شد. با استفاده از روش اقتصادسنجی مبتنی بر داده‌های تابلویی به بررسی این عوامل می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که وقوع بحران بر روی تعداد ورودی گردشگری تأثیری مثبت و بر روی درآمد واقعی و درآمد سرانه گردشگری رابطه منفی و معناداری دارد.

کلمات کلیدی: بحران مالی سال ۲۰۰۸، صنعت گردشگری، داده‌های تابلویی.

فهرست

عنوان

صفحه

فصل اول: کلیات

۱-۱-مقدمه.....	۱
۲-۱- شرح و بیان مسأله پژوهشی.....	۲
۳-۱- اهمیت و ارزش تحقیق.....	۵
۴-۱-اهداف تحقیق.....	۵
۵-۱- کاربرد نتایج تحقیق.....	۵
۶-۱- فرضیه‌های تحقیق.....	۶
۷-۱- روش تحقیق.....	۶
۸-۱- کلید واژه‌ها.....	۸
۹-۱- خلاصه.....	۸

فصل دوم: ادبیات موضوع

۱-۲- مقدمه.....	۹
مفاهیم صنعت گردشگری و بحران مالی.....	۱۰
۲-۲- مفاهیم صنعت گردشگری.....	۱۰
۱-۲-۲- تعریف گردشگری.....	۱۰
۲-۲-۲- تاریخچه صنعت گردشگری.....	۱۲
۳-۲-۲- ساختار صنعت گردشگری.....	۱۳
الف- گردشگری داخلی.....	۱۳
ب- گردشگری بین‌المللی.....	۱۴

۱۵	۴-۲-۲ گردشگری و اقتصاد
۲۶	۳-۲-۲ مفاهیم بحران مالی
۲۶	۱-۳-۲-۲ مفهوم بحران مالی
۲۹	۲-۳-۲-۲ بحران مالی و انواع آن
۳۱	۳-۳-۲-۲ تاریخچه بحران‌های مالی
۳۷	۴-۳-۲-۲ زمینه‌های نظری بحران
۳۹	۵-۳-۲-۲ تئوری‌های موجود در خصوص بی ثباتی‌های مالی
۴۱	۶-۳-۲-۲ اثرات بحران بر اقتصاد جهانی
۴۲	۳-۲-۳ بحران و گردشگری
۴۳	۱-۳-۲ بحران‌های طبیعی
۴۳	۲-۳-۲ بحران‌های غیرطبیعی (بشری)
۴۶	۱-۲-۳-۲ بحران نرخ ارز
۴۸	۲-۲-۳-۲ بحران بانکی
۵۰	۴-۲ پیشینه موضوع
۵۰	۱-۴-۲ مطالعات خارجی
۵۲	۲-۴-۲ مطالعات داخلی
۵۳	۵-۲ خلاصه
	فصل سوم: روش تحقیق
۵۴	۱-۳-۱ مقدمه
۵۵	۲-۳-۲ ارائه الگو
۵۶	۳-۳-۳ متغیرهای اثرگذار بر الگو

- ۵۶ ۱-۳-۳ درآمد گردشگری
- ۵۷ ۲-۳-۳ گردشگر ورودی
- ۵۸ ۳-۳-۳ تولید ناخالص داخلی
- ۵۸ ۴-۳-۳ نرخ ارز
- ۵۹ ۵-۳-۳ شاخص بحران مالی
- ۶۰ ۱-۵-۳-۳ انتخاب متغیرهای مالی
- ۶۲ ۴-۳-۳ حوزه‌ی پژوهش (مکان و زمان)
- ۶۲ ۵-۳-۳ روش برآورد الگو (روش داده‌های تابلویی)
- ۶۳ ۱-۵-۳-۳ مزایای استفاده از روش داده‌های تابلویی
- ۶۴ ۲-۵-۳-۳ مدل رگرسیونی داده‌های تابلویی
- ۶۴ ۳-۵-۳-۳ الگوی اقتصادسنجی پانل دیتا
- ۶۵ ۱-۳-۵-۳-۳ مدل اثرات ثابت
- ۶۶ ۲-۳-۵-۳-۳ مدل اثرات تصادفی
- ۶۶ ۶-۳-۳-۳ آزمون‌های تشخیص
- ۶۷ ۱-۶-۳-۳ آزمون مانایی داده‌ها
- ۶۸ ۲-۶-۳-۳ آزمون F لیمر
- ۶۹ ۳-۶-۳-۳ آزمون هاسمن
- ۷۰ ۴-۶-۳-۳ آزمون ضریب لاگرانژ (LM بروش-پاگان)
- ۷۰ ۷-۳-۳ تحلیل مقایسه‌ای شاخص‌های منتخب در کشورهای مورد مطالعه
- ۸۱ ۸-۳-۳ خلاصه

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۸۲	۴-۱- مقدمه
۸۳	۴-۲- الگو، داده‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل نتایج
۸۴	۴-۳- برآورد الگو و تجزیه و تحلیل نتایج
۸۴	۴-۳-۱- مانایی متغیرهای مورد استفاده در الگو
۸۵	۴-۳-۲- آزمون‌های شناختی برای مدل‌های سه گانه
۹۱	۴-۴- خلاصه

فصل پنجم: بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۹۲	۵-۱- مقدمه
۹۳	۵-۲- خلاصه و جمع‌بندی تحقیق
۹۳	۵-۳- نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش
۹۵	۵-۴- محدودیت‌های پژوهش
۹۵	۵-۵- پیشنهادها
۹۵	۵-۵-۱- پیشنهادهای اجرایی
۹۶	۵-۵-۲- پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی
۹۷	منابع و مأخذ
۱۰۲	پیوست

فهرست جداول

- جدول شماره (۱-۲): سهم گردشگری در اشتغال استرالیا در سال ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ ۳۱
- جدول شماره (۲-۲): حوزه‌های حضور FDI در صنعت گردشگری ۳۶
- جدول شماره (۳-۲): تعداد ورود گردشگر بین‌المللی و درآمد حاصل از گردشگری ۳۸
- جدول شماره (۴-۲): بحران‌های گردشگری در سطح جهان در سال‌های اخیر ۵۷
- جدول شماره (۵-۲): هزینه‌ی ناشی از بحران‌های مالی بر حسب درصدی از GDP ۶۰
- جدول شماره (۱-۳): متغیرهای شاخص بحران مالی ۷۵
- جدول شماره (۲-۳): اطلاعات اقتصادی گردشگری کشورهای منتخب ۹۴
- جدول شماره (۱-۴): نتایج آزمون ریشه واحد به روش ایم، شین و پسران ۹۹
- جدول شماره (۲-۴): نتایج ارزیابی الگوی شماره ۱ ۱۰۱
- جدول شماره (۳-۴): نتایج ارزیابی الگوی شماره ۲ ۱۰۳
- جدول شماره (۴-۴): نتایج ارزیابی الگوی شماره ۳ ۱۰۵

فهرست نمودارها

- نمودار (۱-۱): طبقه‌بندی بحران‌های گردشگری ۱۵
- نمودار شماره (۱-۲): نرخ اشغال هتل در سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۲ ۳۲
- نمودار شماره (۲-۲): درصد تولید ناخالص داخلی کل صنعت گردشگری ۳۴
- نمودار شماره (۳-۲): رشد اشتغال در صنعت گردشگری و توزیع آن در مناطق مختلف جهان (۲۰۱۲) ۳۵
- نمودار شماره (۴-۲): افزایش پرداخت وام به افراد کم‌اعتبار بین سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶ ۴۷
- نمودار شماره (۱-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری فرانسه ۸۵
- نمودار شماره (۲-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری اسپانیا ۸۶
- نمودار شماره (۳-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری ایتالیا ۸۷
- نمودار شماره (۴-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری انگلیس ۸۸
- نمودار شماره (۵-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری آلمان ۸۹
- نمودار شماره (۶-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری یونان ۹۰
- نمودار شماره (۷-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری پرتغال ۹۱
- نمودار شماره (۸-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری سوئیس ۹۲
- نمودار شماره (۹-۳): تعداد ورودی و دریافتی‌های بین‌المللی گردشگری ترکیه ۹۳

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

در طی سال‌های گذشته صنعت گردشگری رشد فزاینده‌ای را شاهد بوده است به طوری که در سال ۲۰۰۷ توانسته بود ۱۰/۳ درصد از تولید ناخالص جهان را به خود اختصاص دهد و پیش بینی می‌شد تا سال ۲۰۱۰ تعداد گردشگران در جهان به ۱ میلیارد نفر برسد و درآمدی بالغ بر ۱۵۵۰ میلیارد دلار عاید کشورهای جهان شود اما بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸، که همه‌ی بخش‌های اقتصاد جهانی را تحت تأثیر قرار داده بود، بر صنعت گردشگری نیز تأثیر منفی گذاشته و روند رو به رشد این صنعت را کاهش داده است.

فصل حاضر به کلیات پژوهشی اشاره می‌نماید. در این فصل ابتدا در بخش‌های (۱-۲) و (۱-۳) به بیان مسأله و اهمیت صنعت گردشگری در اقتصاد کشورهای مورد بررسی اشاره شده است. سپس در بخش (۱-۴)، اهداف تحقیق و در بخش (۱-۵) کاربرد یافته‌های تحقیق و در بخش (۱-۶) فرضیه‌های تحقیق مبنی بر تأثیر بحران مالی سال ۲۰۰۸ بر صنعت گردشگری نه کشور منتخب فرانسه، ایتالیا، اسپانیا، انگلیس، آلمان، سوئیس، پرتغال، یونان و ترکیه مطرح شده است. بخش (۱-۷) به روش تحقیق اختصاص یافته است و در آخر در بخش (۱-۸) نیز تعریف واژه‌های کلیدی استفاده شده در متن ارائه شده است.

۱-۲- شرح و بیان مسأله پژوهشی

گردشگری فعالیتی است که در آن افراد برای مقاصد تفریحی یا اقتصادی، به خارج از مکان زندگی خود مسافرت می‌کنند و خدمات و کالاهایی را برای مسافرتین فراهم می‌آورد و شامل مخارجی است که بازدیدکنندگان متقبل پرداخت آن شده و یا آنکه حضور آن‌ها موجب پیدایش چنین هزینه‌هایی می‌شود. گردشگری فعالیت اقتصادی پر دامنه‌ای است که شامل صدها بنگاه اقتصادی می‌شود که برخی از آن‌ها عظیم بوده ولی بخش اعظم آن‌ها کوچک هستند: از جمله شرکت‌های هواپیمایی، خطوط کشتیرانی تفریحی، راه‌آهن، آژانس‌های کرایه‌ی خودرو، عوامل تسریع‌کننده و فعال بازار مسافرت‌ها، اسکان، رستوران‌ها، و مراکز گردشگری و همایش‌ها (داس و یل، ۲۰۱۲). گردشگری به دلیل اثرات مستقیم آن بر بخش‌های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و اقتصادی در جامعه‌ی ملی و روابط بین‌الملل به عنوان یک فعالیت ضروری برای زندگی ملت‌ها به شمار می‌آید و به یکی از مهمترین صنایع دنیا تبدیل شده است اما گسترش آن در زمان جنگ جهانی دوم زیاد احساس نشد. در آن زمان پتانسیل درآمدزایی آن به سرعت شناخته شد و در اقتصاد انبساطی بعد از جنگ در کشورهای مختلف ابتدا بوسیله شرکت‌های خصوصی و اشخاص حقیقی و سپس بوسیله دولت از این بخش حمایت شد و به گسترش آن کمک شد، بنابراین در زمان جنگ جهانی دوم و بعد از آن، تأکید اولیه بر رشد و بهبود شرایط زندگی با بهره‌گیری از این صنعت بود تا مدیریت و کنترل آن.

گردشگری بسیاری از جوامع را به مقصدهای گردشگری چه مقاصد اصلی یا محلی برای توقف و بازدید و استراحت تبدیل کرده است، لذا به عنوان یک صنعت تجدید شدنی طبیعی دیده می‌شود البته با بازدیدکنندگانی که فقط برای لذت بردن و تحسین کردن مناظر طبیعی، آداب و رسوم و خاطرات مقصد آمده‌اند. هرچه گردشگری در اندازه و حوزه رشد گسترش پیدا می‌کند، نشان می‌دهد که شبیه سایر صنایع برای دستیابی به سرمایه و منابع کمیاب رقابت می‌کند (مورفی^۱، ۱۹۸۵).

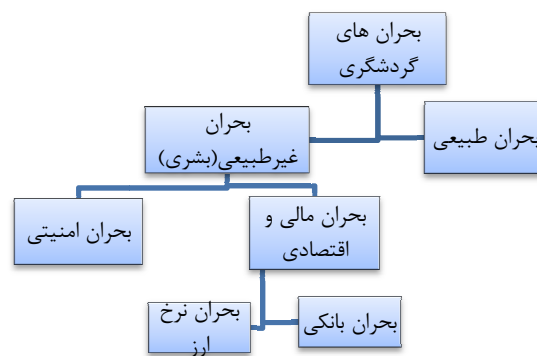
بحران مالی پس از عبور از بازارهای مالی، اینک به بخش واقعی اقتصاد جهان رسیده است و با تحت شعاع قرار دادن اشتغال و تقاضا در کشورهای درگیر بحران، بروز رکود همراه با بیکاری گسترده، رشد منفی درآمد و کاهش تقاضا را در اقتصاد جهانی نوید می‌دهد، و از آنجا که گردشگری بخش غیرقابل انکار در اقتصاد هر کشوری به شمار می‌آید و اثرات بیشماری بر آن دارد، وقوع بحران و تحت تأثیر قرار دادن بخش گردشگری قطعاً خسارات قابل توجهی را متوجه اقتصاد کشورهای مذکور می‌کند.

^۱ Murphy

واژه‌ی "بحران" در علم اقتصاد در اصل به نظریات کارل مارکس و پیش‌بینی وی از وقوع بحران در جریان گردش سرمایه مربوط می‌شود. مارکس اصطلاح بحران را به موقعیتی نسبت می‌دهد که در آن فرایند تجدید سرمایه قطع و جریان بسط سرمایه متوقف می‌شود (سوتر^۱، ۲۰۱۱).

بحران مالی اخیر آمریکا که به عقیده‌ی بسیاری از کارشناسان، یکی از بزرگترین بحران‌های ایجاد شده در اقتصاد این کشور بعد از بحران دهه‌ی ۱۹۳۰ است را دیگر نمی‌توان بحران اقتصاد آمریکا نامید. بعضی تحلیل‌گران این بحران را به سونامی عظیمی تشبیه کرده‌اند که از آمریکا شروع شده و رفته رفته با گسترش دامنه خود به کشورهای اروپایی و سپس سایر نقاط دنیا سرایت کرده است و در این میان، حتی اقتصاد کشورهای کوچک را نیز بی‌نصیب نگذاشته است و مهم‌تر آن که هنوز نشانه‌ای از کنترل و تثبیت شرایط دیده نمی‌شود. کاهش گسترده در صادرات و تولیدات صنعتی، افزایش بیکاری و کاهش اعتماد مشتری در بیشتر بازارهای اصلی گردشگری تأثیرات منفی شدیدی در صنعت توریست داشته است (سوبارامان، جونز و شیرایشی^۲، ۲۰۰۳).

بحران‌های تأثیرگذار بر گردشگری همان‌طور که در نمودار شماره ۱ توضیح داده شده به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند: بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی (بشری). بحران‌های غیرطبیعی نیز خود دارای دو دسته هستند: بحران‌های مالی و اقتصادی و بحران‌های امنیتی. بحران‌های مالی که تأثیرات گسترده‌ای بر اقتصاد محلی و گاهی اوقات اقتصاد جهانی دارد به دو دسته طبقه‌بندی می‌شود: بحران نرخ ارز و بحران بانکی (سوبارامان، جونز و شیرایشی، ۲۰۰۳).

نمودار (۱-۱): طبقه‌بندی بحران‌های گردشگری

منبع: سوبارامان، جونز و شیرایشی، ۲۰۰۳

^۱ Suter

^۲ Subbaraman and Jones and Shiraishi

در زمینه‌ی بحران نرخ ارز، نرخ ارز داخلی کشوری که به نظر می‌رسد بیشتر از نرخ واقعی ارزشگذاری شده مورد حمله قرار می‌گیرد. حمله‌ی سوداگرانه علیه نرخ ارز داخلی باعث قیمت‌گذاری زیر ارزش واقعی پول یا کاهش زیاد در نرخ مبادلات خارجی برای دفاع از پول داخلی یا هر دو می‌شود (سوبارامان، جونز و شیرایشی، ۲۰۰۳).

درباره‌ی مبحث بحران بانکی می‌توان گفت بانک‌هایی که به صورت آگاهانه یا ناآگاهانه مدیریت صحیحی ندارند دلیل اصلی بحران هستند، چون نمی‌توانند سپرده‌هایشان را بازپرداخت کنند. این بانک‌ها نیاز دارند سرمایه‌ی جدیدی با کمک دولت به بودجه آن‌ها اضافه شود. یک بحران بانکی ممکن است باعث شروع بحران نرخ ارز شود. خواه بحران بانکی باشد یا بحران نرخ ارز، دولت باید از ذخیره‌های نرخ ارز بین‌الملل برای آرام کردن بازار استفاده کند و باید از منابع بیرونی برای حمایت اقتصاد پول قرض بگیرد (سوبارامان، جونز و شیرایشی، ۲۰۰۳).

از سویی، اگر سهم گردشگری در اقتصاد ملی و ایجاد اشتغال در سطح بالایی باشد و به ویژه اگر گزینه‌های بالقوه اقتصادی جامعه محدود باشد، افول و حتی رکود گردشگری می‌تواند به یک بحران واقعی تبدیل شود. بحران مالی بوجود آمده در سال ۲۰۰۸، باعث کاهش رشد اقتصادی جهان شد، به طوری که مردم انتظار کاهش درآمد خود را داشتند. یک کاهش در درآمد مورد انتظار مردم ممکن است نتیجه‌اش کاهش در مصرف کالاهای لوکس مانند استفاده از تعطیلات شده و بدتر شده وضعیت اقتصادی افراد باعث کاهش تقاضا برای فعالیت‌های گردشگری و مسافرتی شود. یک دلیل دیگر برای کاهش تقاضا در گردشگری این است که مصرف‌کنندگان احساس بدی نسبت به آینده دارند، به عنوان مثال کاهش امنیت شغلی و کاهش تعهدات مالی (پریدوکس^۱، ۱۹۹۹).

از آغاز بحران مالی، دولت‌های پیش‌تاز اروپایی در زمینه‌ی گردشگری کمتر موفق شده‌اند که خواسته‌های خود را در این بخش در صحنه‌ی بین‌المللی را به صورت هماهنگ و مشترک پیش ببرند. در این میان این نگرانی وجود دارد که مسائل مربوط به بحران با روند طولانی مدت خود به یک ناتوانی دائمی سیاست خارجی این کشورها در بخش گردشگری منجر شود. در این پژوهش به بررسی اثرات بحران مالی در چندین کشور اروپایی که بر اساس بیشترین حجم ورودی گردشگر با توجه به آمار سال‌های اخیر انتخاب شده‌اند پرداخته می‌شود، از جمله: اسپانیا، انگلیس، ایتالیا، فرانسه، یونان، پرتغال، سوئیس^۲.

^۱ Prideaux

آین کشورها با توجه به منافع اقتصادی زیادی که از صنعت گردشگری برده‌اند با وقوع بحران به شوک سنگینی فرو رفتند که ضررهای پیش‌بینی نشده و هنگفتی را برای آن‌ها به جا گذاشت. این جوانب غیرقابل پیش‌بینی چنین کشورهای قدرتمندی ما را بر آن داشت تا به بررسی اثرات بحران مالی بر این قطب‌های گردشگری بپردازیم سپس نتایج آن را برای سایر بخش‌ها به کار گیریم.

۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق

گردشگری از مهمترین بخش‌های اقتصادی جهان است، اقتصاددانان معتقدند که گردشگری یکی از امید بخش-ترین صنایعی است که کشورهای در حال توسعه می‌توانند از قابلیت‌های آن‌ها برای جانشینی دیگر صنایع و توسعه اقتصاد خود استفاده نمایند (حسینی زاده آرانی و ملک پوریان، ۱۳۹۱). در واقع این صنعت نقش بسیار قدرتمندی در روند توسعه کشورها دارد و به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی محسوب می‌شود (رمضانی، فرج زاده و مرادیان، ۱۳۹۱).

سازمان جهانی جهانگردی^۱ پیش‌بینی کرده بود که در سال‌های آینده صنعت گردشگری از لحاظ درآمد سرآمد همه‌ی صنایع در بین کشورهای جهان باشد. اما بحران پیش آمده در سال ۲۰۰۸ که بر بخش‌های اقتصاد جهانی تأثیر گذاشته بر گردشگری نیز اثرات منفی داشته و سیر صعودی این صنعت را با جریانی معکوس روبرو کرده است (خدایی و وظیفه، ۱۳۹۰).

از آن جایی که گردشگری در حال حاضر یک صنعت پویا در جوامع مدرن است مطالعات و تحلیل‌های علمی درباره‌ی آن ضروری است، و از طرفی دیگر بحران مالی در قالب یک مخرب ویرانگر در بسیاری از اقتصادهای دنیا شناخته شده است لذا لازم است اثرات آن‌ها بر یکدیگر شناخته شود و در صورت وجود مضرات اجتماعی و اقتصادی راهکارهای مناسب ارائه شود. با توجه به اینکه در کشور ما جز مواردی اندک، تحقیق زیادی در رابطه با اثرات بحران مالی بر گردشگری صورت نگرفته و امید است این پژوهش بتواند گوشه‌ای از این خلأ را پوشش دهد.

۱-۴- اهداف تحقیق

- * تبیین اثرات بحران مالی بر جریان ورودی گردشگری کشورهای منتخب.
- * تبیین اثرات بحران مالی بر درآمد واقعی گردشگری کشورهای مورد نظر.
- * تحلیل اثرگذاری بحران مالی جهانی بر درآمد واقعی سرانه گردشگری کشورهای مورد مطالعه.

۱-۵- کاربرد نتایج تحقیق

امروزه اهمیت گردشگری در تمامی جوانب شناخته شده است و دولت‌ها سعی دارند جهت بهره‌گیری از منافع اقتصادی و بین‌المللی آن به گسترش و توسعه این صنعت در جوامع خود بپردازند تا از درآمد بهتر، اشتغال بالا، توزیع مناسب درآمد و سایر منافع آن بهره‌گیری کنند. بحران مالی و اقتصادی بوجود آمده در سال‌های اخیر از طرفی توانمندی‌های گردشگری و نگرش مناسب نسبت به صنعت گردشگری به‌عنوان یک صنعت اقتصادی درآمدزا و

^۱ World Tourism Organization

ارزآور را تحت تأثیر قرار داده و این صنعت را برای پذیرش گردشگران خارجی در کشور با مشکلات جدی و بی‌شماری روبه‌رو کرده است و از طرف دیگر، تمام ذینفعان این صنعت شامل: دولت‌ها، سرمایه‌گذاران، مدیران بخش‌های مختلف از قبیل هتل، آژانس‌های مسافرتی و هواپیمایی، رستوران و غیره در کشور های مورد بررسی را با ضررهای کلان روبرو کرده است. گرچه در این تحقیق گروه خاصی از کشورها مورد بررسی قرار می‌گیرد ولی نتایج حاصل از آن برای تمام نهادهای درگیر در بخش گردشگری مفید است و تمام ذینفعان ذکر شده می‌توانند از خروجی آن برای شناخت بحران و افزایش بهره‌وری واحد خود استفاده کنند.

در این پژوهش تلاش می‌شود ابتدا بحران و علل آن شناخته و به بررسی نتایج ناخواسته حاصل از آن پرداخته شود سپس با ارائه مدلی مناسب، راهکارهایی جهت بهره‌گیری از آن استنتاج شود، تا به این ترتیب گره‌ای هر چند ناچیز از مشکلات این صنعت گشوده شود.

۶-۱- فرضیه‌های تحقیق

پژوهش حاضر به دنبال روشن کردن اصلی‌ترین فرضیه در مورد کشورهای مورد مطالعه می‌باشد:

- بحران مالی جهانی بر جریان ورودی گردشگری کشورهای منتخب دارای تأثیر منفی بوده است.
- بحران مالی جهانی بر درآمد واقعی گردشگری کشورهای مورد نظر آثار منفی به جا گذاشته است.
- بحران مالی جهانی بر درآمد واقعی سرانه گردشگری کشورهای مورد مطالعه تأثیر منفی گذاشته است.

۷-۱- روش تحقیق

در این تحقیق با استفاده از داده‌های بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۲ به بررسی مسائل و مشکلات در کشورهای منتخب پرداخته می‌شود و در بررسی آن‌ها با استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های اقتصادسنجی به خصوص روش پانل^۱ به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته خواهد شد. در این پردازش از نرم افزار ای-ویوز^۲ و استاتا^۳ که یکی از نرم افزارهای تخصصی در زمینه بکارگیری روش‌های اقتصادسنجی، بویژه روش‌های جدید آن می‌باشد، استفاده خواهد شد.

الگوی شماره ۱: در این روش تأثیر بحران مالی جهانی را بر روی تعداد گردشگر ورودی بررسی می‌کنیم.

$$ITA_i = f(EX, GDP, HPITA, ITR, FCI, INFG) \quad (1-1)$$

^۱ Panel
^۲ Eviews
^۳ Stata

الگوی شماره ۲: در این مدل تأثیر بحران بر روی درآمد واقعی گردشگری سنجیده می‌شود:

$$ITRC_i = f(EX, GDP, HPITRC, ITA, FCI, INFG) \quad (۲-۱)$$

الگوی شماره ۳: در سومین روش اثر بحران بر روی درآمد واقعی سرانه گردشگری مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

$$LOGITRC_{ip} = f(LOGEX, LOGGDP_p, HPITR_p, LOGITA, FCI, INFG) \quad (۳-۱)$$

ITA_i: تعداد گردشگر ورودی بر حسب نرخ رشد در کشورهای i و در سالهای t

EX: تغییر نرخ دلار

GDP: تولید ناخالص داخلی بر حسب نرخ رشد

FCI: شاخص بحران بر حسب شاخص هات‌زنوس برای سال‌های مختلف

ITR_i: میزان درآمد واقعی گردشگری بر حسب نرخ رشد

INFG: نرخ تورم تعدیل یافته با تولید ناخالص داخلی

HPITRC: روند درآمد واقعی گردشگری با استفاده از فیلتر هادریک-پریسکات^۱

HPITR_{ip}: روند درآمد واقعی سرانه گردشگری

HPITA: روند ورودی گردشگری بین‌المللی

LOGITR_{ip}: میزان درآمد واقعی سرانه گردشگری بر حسب نرخ رشد

LOGGDP_p: تولید ناخالص داخلی سرانه بر حسب نرخ رشد

عوامل ذکر شده در مدل فوق از مقاله اسمرال (۲۰۱۰) استخراج شده است. از آن جا که با بروز بحران درآمد ملی کشورها به شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد، اقتصاد آن‌ها با کاهش حجم درآمد روبرو می‌شود و به این ترتیب با این سیر نزولی سطح درآمد فردی نیز سیر نزولی می‌یابد. ما در این پژوهش برآنیم تا با استفاده از این عوامل به بررسی تأثیر بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۸ بر کشورهای منتخب بپردازیم و بررسی کنیم که این بحران چه آثار منفی در صنعت گردشگری این کشورها (تعداد گردشگر ورودی و درآمد حاصل از آن) در سطح خرد و کلان دارد تا با شناخت بهتر مسیر چشم انداز روشن‌تری برای مقابله با اثرات منفی آن داشته باشیم.

^۱ Hodrick-prescott

۱-۸- کلید واژه‌ها

- ۱- **بحران مالی**^۱: موقعیتی است که در آن ارزش دارایی‌ها و سازمان‌های مالی به سرعت کاهش می‌یابد، این موقعیت اغلب با ترس و فرار از بانک‌ها همراه است به طوری که سرمایه‌داران دارایی‌های خود را می‌فروشند یا پول خود را با این انتظار از حساب خود خارج می‌کنند که ارزش آن دارایی‌ها اگر همچنان در سازمان باقی بماند کمتر می‌شود. بحران مالی عمدتاً ناشی از ارزشگذاری بیش از حد دارایی‌ها یا سازمان‌های مالی است و اگر به این شرایط رسیدگی نشود بحران می‌تواند اقتصاد را به رکود یا افسردگی اقتصادی برساند. در حالت کلی در این موقعیت عرضه پول بسیار بیشتر از تقاضای پول است و در این شرایط نقدینگی به سرعت کم می‌شود (پیچ و کنل^۲، ۲۰۰۶).
- ۲- **گردشگری**: گردشگری عبارتست از مجموعه فعالیت‌های فرد و یا افرادی که به مکانی غیر از مکان عادی زندگی خود مسافرت و حداقل یک شب و حداکثر یکسال در آنجا اقامت می‌کنند و هدف از مسافرت آنان نیز گذراندن اوقات فراغت است، که البته اهدافی نظیر اشتغال و کسب درآمد را شامل نمی‌شود. بر این اساس کسانی که شامل این تعریف شوند "گردشگر" نامیده می‌شوند (سازمان جهانی جهانگردی، ۲۰۱۲).
- ۳- **اقتصاد گردشگری**: میزان مسافرت‌ها و تبعات و اثرات اقتصادی آن‌ها، اعم از مستقیم، غیرمستقیم و القایی را مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار می‌دهد (دویر و اسپور^۳، ۲۰۱۰). گردشگری با تثبیت قیمت‌ها، تورم پایین و نرخ‌های قیمت‌گذاری منصفانه حمایت و تقویت می‌شود. رشد اقتصادی، افزایش درآمدها، توسعه شبکه‌های حمل-ونقل سریع و ارزان، وجود وقت آزاد بیشتر برای مردم، همگی شرایطی را به وجود آورد که باعث رشد اقتصاد بخش گردشگری می‌شود (داس و ویل^۴، ۲۰۱۲).

۱-۹- خلاصه

در این فصل ضمن ارائه بیان مسأله، اهمیت و ارزش انجام پژوهش، اهداف و فرضیه‌های پژوهش، روش پژوهش و در پایان تعاریف واژه‌های پژوهش نیز شرح داده شد. مباحث مطرح شده در این فصل ضمن نشان دادن کلیات پژوهش، مسیر کلی پژوهش حاضر را مشخص ساخته که در فصول بعدی با توجه به مطالب مطرح شده در این فصل، هدف پژوهش دنبال می‌شود.

^۱ Financial Crisis
^۲ Page and Conell
^۳ Dwyer and Spurr
^۴ Roger Doswell